

צבא - חברה

מטרות:

- לעמוד על קשרי הגומלין בין צה"ל והחברה הישראלית ולברר מהו אופי הקשרים הרצוי.
- לברר כיצד הדרך שבה תופסים בני הנוער את מערכת היחסים בין הצבא לחברה משפיעה על העמדות שלהם בנוגע לגיוס לצבא.

עזרים:

- דף עם נושאים לבחירה (נספח מס' 1)
- כרטיסי משימה קבוצתית
- קטעי קריאה לפי נושאים (נספח מס' 2)

למנחה: ניתן לבחור חלקים מתוך ההפעלה ולהתאימם לכל קבוצה.

מבוא

בראשית ימיה של המדינה אופיין מעמדו של צה"ל כ"צבא העם". בן-גוריון, שהכריז על הקמתו של צה"ל ראה בו גורם מרכזי בבניית החברה, בקליטת עלייה, בפעילות חינוך, התיישבות ועוד.

אין ספק שתפקידו המובהק של צה"ל הוא להגן על המדינה, אך בנוסף לתפקידו זה, נועד לצה"ל מקום מרכזי בעיצוב דמותה של החברה הישראלית.

לאורך שנות המדינה חלו תמורות במערכת היחסים בין צה"ל והחברה הישראלית.

תהליכים ושינויים במדינה ובעולם הטביעו את חותמם גם על דמותו של צה"ל ועל מעמדו בחברה: תהליכי שלום, מלחמות, תמורות אידיאולוגיות, שינוי ערכי בחברה, פריצת הגבולות בין צה"ל והחברה, כלומר - ביקורת חברתית על מהלכים צבאיים, הקירבה הגוברת בין תפקידים בצבא ובאזרחות ועוד.

לנוכח שינויים אלה, מתעוררות בשנים האחרונות שאלות באשר לתפקידיו ולמעמדו של צה"ל בחברה, בנוסף ומעבר לתפקידו הביטחוני.

לשינויים אלה יש השפעה מסוימת על האופן בו תופסים בני הנוער את הצבא בכלל ואת שירותם הצבאי בפרט.

בפעילות זו נבחן עם המשתתפים מספר תחומים הנוגעים ליחסי צבא - חברה ולתפקידו של צה"ל בהקשר זה. נעמוד על המחירים והרווחים הנלווים ליחסים אלה ועל השלכותיהם על עמדות בני הנוער לפני גיוס.

לפעילות כיתתית: הפעלה זו מציעה שישה נושאים לדיון ביחסי צבא – חברה, בהתאם לרמת המשתתפים, הצרכים שלהם, תחומי העניין שלהם, מידת המוטיבציה לגיוס. ניתן לבחור בנושא אחד או יותר הרלוונטיים להם.

לצוות החינוכי: הפעלה זו מתאימה לפתיחה והיכרות עם הנושא "הכנה לצה"ל" ולבירור מעמיק של משמעות השירות בצבא. ניתן לבחור חלקים מתוך ההפעלה ולהכין מערך שהולם את צורכי הצוות החינוכי, תוך התאמת הנושאים הנבחרים והשאלות הרלוונטיות לדיון.

◀ מהלך ההפעלה

שלב א' – במליאה

1. המנחה יפתח ויסביר את מטרת ההפעלה.
2. המנחה יבקש מן המשתתפים להעלות דוגמאות לקשרים בין הצבא והחברה הישראלית (שירים, להקות צבאיות, שפה, אירועים צבאיים, פעולות חילוץ, חינוך, תוכניות טלוויזיה, סרטים ישראליים, מלחמות, פינוי יישובים, פוליטיקה ועוד).
3. כל משתתף יתאר על גבי גיליון נייר באופן גרפי את מערכת היחסים הקיימת היום לדעתו בין צה"ל והחברה הישראלית על ידי שני עיגולים. האחד – מייצג את הצבא והשני – את החברה הישראלית (ניתן להוסיף הסברים בכתב, להיעזר בקווים וחיצים וכדומה).

למשל:

- עיגולים רחוקים – מרחק בין צה"ל והחברה.
 - חפיפה חלקית – צה"ל כחלק מהחברה בתחומים מסוימים.
 - עיגול בתוך עיגול – צה"ל הוא חלק מתוך החברה.
4. מספר משתתפים יציגו את האירועים שעיצבו ויסבירו אותם. למנחה: איור העיגולים מהווה טריגר להמשך. חשוב שלא להקדיש לכך זמן ארוך מדי, אך בהמשך ההפעלה יש להתייחס לתכנים שיעלו באירועים.
 5. כל משתתף יקבל דף ובו נושאים והיגדים המתארים את יחסי החברה והצבא בישראל (נספח מס' 1). כל משתתף יבחר את הנושא בו הוא רוצה לעסוק.

שלב ב' – קבוצתי

המשתתפים יתחלקו לקבוצות קטנות בהתאם לנושא שבחרו. בעזרת כרטיס המשימה וקטע קריאה (נספח מס' 2) הקשור לנושא בו הם יעסקו, יערכו דיון ויציגו את סיכומם במליאה.

כרטיס משימה קבוצתית

1. הציגו זה לזה את האיורים שהכנתם על יחסי צבא - חברה והסבירו אותם אחד לשני.
2. קראו את הקטעים העוסקים בנושא בו בחרתם.
3. על פי קטעים אלו, מה לדעתכם צריכה להיות מערכת היחסים הרצויה בין הצבא לחברה בנושא זה?
4. איך מתקשר הנושא בו אתם דנים לתחושות שלכם לקראת הגיוס לצבא? (נכונות לשרת, לבטים, שאלות, וכדומה).
5. ציירו את מערכת היחסים הרצויה לדעתכם בין הצבא לחברה בנושא זה באמצעות העיגולים (ניתן להוסיף הסברים בכתב, להיעזר בקווים וחיצים וכדומה).
6. בדקו באיזו מידה האיור החדש דומה לאיור הראשון שצייר כל אחד מכם או שונה ממנו.

שלב ג' - במליאה

כל קבוצה תציג בפני המליאה את הנושא בו עסקה ואת מערכת היחסים בין החברה לצבא בנושא זה.

1. איך מתוארים הקשרים בין צה"ל והחברה וישראלית לאור הדיונים והאיורים שהוכנו בקבוצות השונות?
2. במה דומות ובמה שונות מערכות היחסים בין החברה לצבא בנושאים השונים? מי משפיע יותר על מי בכל אחד מהנושאים - הצבא על החברה או החברה על הצבא?
3. האם חשוב לשמר את מעמדו של צה"ל כ"כור היתוך"? מה היתרונות או החסרונות של תפיסה זו? אילו מערכות אחרות או נוספות יכולות לסייע בבניית החברה ובעיצוב דמותה?
4. בשנים האחרונות הופקו סרטים רבים וסדרות טלוויזיה העוסקים בצבא. תנו דוגמה לסרטים מסוג זה. אילו מערכות יחסים בין החברה לצבא תוארו בסרטים אלו? מה הם משקפים? כיצד סרטים מסוג זה משפיעים על התרבות הישראלית בפרט ועל החברה כולה? האם ישנם תחומי אמונות נוספים המשפיעים בצורה דומה?
5. האם לדעתכם יש להמשיך ולשלוח חיילים למשימות שאינן צבאיות, ולהסות כתף למשימות חברתיות? מדוע? אילו מערכות אחרות צריכות לטפל בנושאים אלו? (רווחה, חינוך ועוד). מהם התפקידים שמהם על צה"ל להתנתק, לדעתכם? נמקו והביאו דוגמאות מתוך הדיונים שעלו בקבוצה.

6. נוכח השינויים הערכיים בחברה והעמדת הפרט במרכז, האם השירות בצה"ל הוא עדיין "שליחות חברתית"? האם ניתן להסתפק בכך שצעירים רואים בשירות הצבאי הזדמנות ל"מימוש עצמי" במסגרת השירות ולקידום אישי לאחר השחרור מצה"ל? נמקו מדוע כן ומדוע לא.
7. מה היתרונות ומה החסרונות שבחשיפת צה"ל לביקורת ציבורית (תקשורת, הורים, פוליטיקאים ועוד)? הסבירו.
8. לסיכום, אילו תהליכים שהתרחשו הביאו לדעתכם לשינויים במערכות היחסים בין הצבא לחברה בשנים האחרונות? מהם הגורמים העיקריים, לדעתכם? (מלחמות, מעורבות רבה של הורים, מחלוקות אידיאולוגיות בחברה, השתלבות אנשי צבא לשעבר בעמדות מרכזיות, העמדת הפרט במרכז, התמקצעות צה"ל, שינויים בתפקידי בנות, ועוד).
9. נתוני גיוס שפרסמו בחודש מרץ 2009 מלמדים כי כ-25 אחוז ממחזור גיוס אינם מתגייסים לצה"ל. מה יכולה להיות, לדעתכם, ההשלכה של הירידה במספר המתגייסים לשירות חובה ובמתייצבים לשירות במילואים - על דמותה של החברה הישראלית? תנו דוגמאות.
10. תפקידו העיקרי של צה"ל הוא שמירה על ביטחון המדינה. כחיילים לעתיד, באילו תחומים חשוב לדעתכם "לשמר" את מקומו של צה"ל כ"עמוד השדרה" של החברה הישראלית? באילו תחומים, לדעתכם יש לחולל שינוי? מדוע?
11. האם בעקבות הדיון השתנה אצלכם דבר מה ביחסכם לגיוס שלכם לצה"ל? הסבירו.

נושא א': שליחות ותרומה למדינה

- הצבא הוא גורם מרכזי שמבטא את ערך התרומה לכלל החברה הישראלית.
- בני הנוער המתגייסים עם תחושת "שליחות" מחזקים את מחויבותם לחברה ולמדינה.

נושא ב': צה"ל - כור ההיתוך של החברה הישראלית

- השירות הצבאי מבטא את החוויה המשותפת של רוב בני הנוער במדינה.
- הצבא הוא כור ההיתוך המשמעותי ביותר בחברה הישראלית.

נושא ג': הצבא ממלא תפקידים חברתיים

- השתתפות צה"ל במשימות חברתיות הינה ביטוי מרכזי לרעיון של צה"ל ככונה אומה המהווה חלק מהיותו צבא העם.
- זוגמאות לתפקידים חברתיים של הצבא: קליטת עלייה, "הזדמנות שנייה" לצעירים שנכשלו במערכת החינוך, השתתפות חיילים בפעילויות של תרומה לחברה. בעבר: ביעור הבערות, התיישבות בגבולות במסגרת הנח"ל, סיוע בחקלאות ועוד.

נושא ד': הצבא - קרש קפיצה לאזרחות

- הצבא מהווה מסגרת לקידום אישי, למימוש עצמי, ולהתקדמות בחברה.
- הצבא הוא המסגרת היחידה בארץ בה נפגשים בני נוער כשווים בין שווים ללא הבדל של מוצא ומעמד.

נושא ה': הצבא וביקורת ציבורית

- על צה"ל להיות מחוץ לכל מחלוקת פוליטית ואידיאולוגית.
- התפתחות ביקורת ציבורית על מהלכי הצבא מעידה על הירידה במרכזיות מעמדו של הצבא בחברה הישראלית, היא מחלישה את כוחו ופוגעת בעצמאותו של הצבא.
- זוגמאות לביקורת ציבורית על הצבא: התערבות ההורים בתהליכי מיון ובעת השירות הצבאי, עליית כוחן של קבוצות המערערות על תפקוד הצבא, הפגנות נגד פעילות צה"ל בשטחים, ביקורת בתקשורת על מהלכים צבאיים ועוד.

נושא ו': הצבא - ערכים ותרבות

- הצבא משפיע על התרבות הישראלית באופנים שונים: שפה, מוזיקה, קולנוע (סרטים) ועוד.
- בגיל 18, בני הנוער נכנסים אל הצבא, קולטים ערכים, ידע ונורמות וחוזרים לחברה כשהם בני אדם שונים.
- השינוי שחל בחברה הישראלית, מערכים שבהם החברה עומדת במרכז לערכים שבמרכזם עומדת טובתו של הפרט בלבד - הביא לירידת המוטיבציה לשרת.

נושא א': שליחות ומרומה אמדינה

"[הצבא הינו] אחד הכוחות המרכזיים המעצבים את זמות המדינה, המלכדים את העם, את הגלויות, מחנכים את הדור הצעיר... אם הוא לא ישמש בית ספר להעלאת האדם בתוכנו, גם מבחינה אזרחית, מבחינה יהודית, מבחינה חלוצית. צה"ל לא ימלא את שליחותו אם הוא יגיע רק לכושר עליון של לחימה, אם כי על זה הוא מצווה בשורה הראשונה. אלא הוא צריך להקנות לנוער שמכונס בתוכו, את הכרת השליחות וייעוד בניית המולדת ועיצוב עם סגולה... שהוא מקור גאווה לכל יהודי התפוצות. ויעורר כבוד בכל אומות העולם." (מתוך: דוד בן-גוריון, "הזקן והעם", משרד הביטחון, 1998).

"מטרת צה"ל היא להגן על קיומה של מדינת ישראל ועל עצמאותה, ולסכל מאמצי אויב לשבש את אורח החיים התקין בה... החייל יראה בשירותו הצבאי שליחות, יהיה נכון לתרום כל שביכולתו להגנת המדינה, אזרחיה ותושביה." (מתוך המסמך: "רוח צה"ל").

"אנחנו סבורים כי בתשתית צה"ל הוא צבא חזק ואיכותי וכי עוצמותיו התגלו גם במלחמת לבנון השנייה. אנו סבורים גם כי בין צה"ל לבין השדרה המרכזית של החברה הישראלית יש יחסים של אמון. יחד עם זאת, חשוב לשוב ולחזק את התודעה העמוקה שהייתה תמיד חלק מעוצמתו של צה"ל - הידיעה הנחושה כי צה"ל נלחם את מלחמת הקיום וההגנה של המדינה ושל החברה החיה בה, וכי תפקיד זה מהווה שליחות שיש למלא אותה בצורה הטובה ביותר." (דו"ח וינוגרד, 2007)

נושא ב': צה"ל - כור ההיתוך של הגברת הישראלית

"[הצבא הינו] אחד הכוחות המרכזיים המעצבים את זמות המדינה, המלכדים את העם, את הגלויות, מחנכים את הדור הצעיר." (מתוך: דוד בן-גוריון, "הזקן והעם", משרד הביטחון, 1998)

"...הייעוד והייחוד מטילים על צבא הגנה לישראל תפקידים חינוכיים שאין לצבאות אחרים, כי על צבא הגנה לישראל הוטל, נוסף על תפקידו הביטחוני, להיות בית היוצר לחלוצי האומה והמכשיר התרבותי למיזוג גלויות, איחודן ועלייתן התרבותית." (מתוך: דוד בן-גוריון, "הזקן והעם", משרד הביטחון, 1998)

"מקובל לתאר את השירות בצה"ל כטקס מעבר והתבגרות, שהוא חיוני בעבור הפרט לקראת השגת כל המאפיינים של אזרחות ישראלית מלאה. החוויה הצבאית היתה מרכזית ומשמעותית עד כדי כך, שהאבחנה בין אזרחים ששירתו בצה"ל לבין אלה שלא שירתו בו הפכה לקו תחום חברתי עיקרי בקרב האוכלוסייה היהודית. המשרתים בצבא - בחובה, במילואים ובקבע - נהנו מסממנים של הערכה ויוקרה חברתית, לעומת אזרחים יהודים שלא הצליחו להפגין את שירותם הצבאי (ציפי גון גרוס, "הורים מתגייסים - צבא, משפחה ומה שביניהם", כתר, 2003)

נושא ג': הצבא ממלא תפקידים חברתיים

"הכוח הצבאי בארץ נבנה לא רק כהבטחה ממגנת לקיום הריבוי של היהודים אלא גם ככלי שיפתור עוד כמה מתחלואי האומה. המערכת הצבאית נועדה להיות כור היתוך לגלויות מתקבצות, מכשיר להקניית השכלה לנבצעים מזעת ומקור לפיתוח תרבותי וטכנולוגי. זו היתה ההבטחה, ובעיקרה היא לא הכזיבה." (זן מרגלית, "האתוס לא נגמר", מוסף "הארץ", אוקטובר, 1998).

"לצבא ההגנה לישראל תפקיד מרכזי בקליטת העלייה, במיזוג הגלויות, ובגיבושה של חברה ישראלית מגוונת, רב-תרבותית אך בעלת תודעה מלכדת אחת. השירות בצה"ל הוא חוויה מעצבת רבת-עוצמה לכל עולה המתגייס לשורות הצבא. מסלול השירות, במיוחד ביחידות הלוחמות, כרוך בהיכרות אינטימית ושוברת-מחיצות בין עולים יוצאי ארצות שונות לילידי הארץ מכל שכבות החברה, המוצא העדתי וסוגי ההתיישבות במדינה. האינטראקציה האינטנסיבית והמזיגה החברתית יוצרות קשרי רעות הזוקים לכל החיים ומסלקות דימויים מסולפים וזעות קדומות. ... אך ההשפעה אינה בשום פנים חד-צדדית: היא מעשירה גם את החיילים ילידי הארץ בתובנות על קשרי ישראל-תפוצות, על חבלי ההתערות וההשתרשות בארץ של העולים, ועל רקע המשפחתי ועולמם התרבותי. באמצעות המפגש הבלתי-אמצעי עם חבריהם העולים לומדים החיילים ה"צברים" רבות על מהותה של ישראל ועל הישגיה כמדינה שהושתתה על עלייה וסופגים מרכיבים נוספים, המחזקים את עושרו הרוחני." (איגרת קצין חינוך ראשי בנושא עלייה לרגל חג השבועות בתשס"ח, 2008)

"למה הצבא צריך לספח אוכלוסיות חלשות? אנחנו עושים זאת באהבה, אנחנו אפילו נותנים היום מענה תמיכתי כלכלי לחיילים שנתקלים במצוקה כלכלית, תופעה שהולכת וגוברת על רקע המצוקה הכלכלית שבמדינת ישראל. המשימה הזו נעשית על-ידינו באהבה, אבל נדמה לי שיש בעניין זה חולשה מאוד משמעותית גם במסד השלטוני וגם בשיח החברתי." (אלוף משה (בוגי) יעלון, סגן הרמטכ"ל, 2003)

"בראשית המדינה לא היתה אפשרות אחרת אלא להפעיל את צה"ל במשימות אזרחיות. נשאלת השאלה: היכן עובר "הקו האדום" - המסמן - עד כאן תפקידו של צה"ל... לכאורה, שום משימה שאינה נגזרת מן הכורח לכונן כוח צבאי אינה ראויה שתהיה מוטלת על חיילי החובה... במשטר דמוקרטי אסור להשתמש בחיילים כדי לשפר מצב כלכלי, לסגור פערים חברתיים... שכן שלילת זכויות הפרט המאפיינת את הגיוס לצה"ל, מוצדקת לשם ביטחון הכללי..." (מתוך: "החווה בין צה"ל לחברה הישראלית", המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2003)

נושא ד': הצבא הוא קרש קפיצה לאזרחות

"הצבא מושפע על ידי החברה ומשפיע עליה. הצבא משפיע על החברה בהיותו גורם מעצב של אזרחיה העתידיים. החיילים עוברים בגיל 18 תהליך סוציאליזציה, קולטים ערכים מסוימים במשך שלוש שנים וחוזרים לחברה כשהם בני אדם שונים... הצבא מקטין פערים, קולט ונותן הזדמנויות לצעירים וצעירות ללא הפליה על רקע מוצא, עדה, מעמד וכו'. מצד שני הוא גורם בריבוד חברתי כי הישגי החייל בחובה מקרינים על השיוך הסוציו-אקונומי בחברה האזרחית..." (מתוך: "החזרה בין צה"ל לחברה הישראלית", המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2003)

"כנגד מודל הצבא המקצועי יש לכאורה לבחון גם את האלטרנטיבה ההפוכה - שירות לאומי לכולם, כולל חרדים וערבים. הגיוס לצבא, על פי תפיסה זו, יהיה אופציה אחת במסגרת השירות הלאומי. כל מי שתומך בכך מדבר על עדיפות שתינתן לצבא, שיוכל עדיין לבחור במובחרים, על תגמול נוסף למי שישרת בצבא על פני מי שיבחר בצורה כזו או אחרת של שירות." (מתוך: עופר שלח, "המגש והכסף", כנרת, זמורה, ביתן, 2003)

"שתי המערכות (הממסד הצבאי והחברה הישראלית) נתונות להשפעות הזדיות, ובמידה רבה ניזונות זו מזו. עדות לכך הוא מספר הערוצים שבאמצעותם משתלבים אנשי צבא בתחומים אזרחיים מובהקים...במישור המינהלי, קצינים בכירים (שפרשו מהשירות) מצליחים לבצע מעבר לעמדות בכירות בשירות הציבורי או העסקי בצורה קלה יחסית...מקובל לתאר את השירות בצה"ל כטקס מעבר והתבגרות, שהוא חיוני בעבור הפרט לקראת השגת כל המאפיינים של אזרחות ישראלית מלאה. החוויה הצבאית היתה מרכזית ומשמעותית עד כדי כך, שהאבחנה בין אזרחים ששירתו בצה"ל לבין אלה שלא שירתו בו הפכה לקו תחום חברתי עיקרי בקרב האוכלוסייה היהודית. המשרתים בצבא - בחובה, במילואים ובקבע - נהנו מסממנים של הערכה ויוקרה חברתית, לעומת אזרחים יהודים שלא הצליחו להפגין את שירותם הצבאי." (ציפי גון גרוס, "הורים מתגייסים - צבא, משפחה ומה שביניהם", כתר, 2003)

"התהליך הראשון מתבטא בשטח בכך שנשים רבות יותר משרתות בתחומים שבעבר נחשבו גבריים לחלוטין, הן בתפקידי לחימה והן בעמדות בכירות של פיקוד וניהול... האתגר לעשור הבא הוא להבנות מחדש את מערכת כוח האדם...יהיה עלינו להמשיך ולשים דגש גם על שוויון ההזדמנויות המהותי. הכוונה היא למצב בו הארגון הצבאי מאפשר לנשים לא רק לקחת חלק בתפקידים שלא מילאו בעבר, אלא גם משכיל לספק להן תנאים להצלחה..." (מתוך: "מגמות בשירות הנשים, 1995 - 2005", דבר היוה"ל"ן - יועצת הרמטכ"ל לענייני נשים)

נלש א ה': הצבא וביקורת ציבורית

"בעקבות מלחמת יום כיפור, מלחמת לבנון, האינתיפאדה והתרחבות המחלוקת הציבורית ביחס לשאלת השטחים חלה ירידה בקונסנזוס החברתי סביב הצבא וסביב הצורך בכוח צבאי למימוש מטרות המדינה. התפקידים האזרחיים שהצבא נטל על עצמו – התיישבות, קליטת עלייה, חינוך, הצטמצמו, חלה התמקצעות בצבא, והוא מתמקד עתה רק בתפקידו המסורתי כאחראי לביטחון הלאומי." (סטיוארט כהן, "צה"ל – מצבא העם לצבא מקצועי: מגמות והשלכות", מערכות, 1996)

"הצבא, כמו מערכות ציבוריות רבות נדרש היום לשקיפות גדולה בהרבה מבעבר, למרות אילוסי הסודיות הכבדים... קצינת פניות הציבור, נציב קבילות החיילים, וכמוהם הכתבת הצבאית כרמלה מנשה, מהווים מנגנוני בקרה המאפשרים להורים ולמשפחות להציץ אל תוך המכונה הגדולה הזאת השואבת אליה אלפי בני 18 מדי שנה, לעזור בעצה שקולה... לבקר את פעולות המערכת, למחות, להתריע וגם לשבח..." (ציפי גון גרוס, "הורים מתגייסים – צבא, משפחה ומה שביניהם", (כתר, 2003)

נלש א': הצבא – ערכים ואיכות

"הצבא מושפע על ידי החברה ומשפיע עליה. הצבא משפיע על החברה בהיותו גורם מעצב של אזרחיה העתידיים. החיילים עוברים בגיל 18 תהליך סוציאליזציה, קולטים ערכים מסוימים במשך שלוש שנים וחוזרים לחברה כשהם בני אדם שונים." (מתוך: "החזרה בין צה"ל לחברה הישראלית", המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2003)

"השירות בצה"ל הוא, ללא ספק, המכשיר היעיל ביותר לסוציאליזציה ולישראליות של עולים צעירים, להקניית תחושת זהות ושייכות ישראלית חזקה, ולשילובם הטוב בחברה ובחיי המדינה. אך ההשפעה אינה בשום פנים חד-צדדית: היא מעשירה גם את החיילים ילידי הארץ בתובנות על קשרי ישראל-תפוצות, על חבלי ההתערות וההשתרשות בארץ של העולים, ועל רקעם המשפחתי ועולמם התרבותי. באמצעות המפגש הבלתי-אמצעי עם חבריהם העולים לומדים החיילים ה"צברים" רבות על מהותה של ישראל ועל הישגיה כמדינה שהשתתה על עלייה וסופגים מרכיבים נוספים, המחזקים את עושרו הרוחני." (איגרת קצין חינוך ראשי לרגל חג השבועות בנושא עלייה בתשס"ח, 2008)

"תמיד רציתי להיות חייל רוקד ושר – גל גדול של שירי להקות צבאיות שטף את המדינה לאחר מלחמת ששת הימים. המלחמה הביאה לפופולאריות חסרת תקדים של הלהקות הצבאיות, והחיילים ששירתו במסגרתן הפכו לכוכבים המוכרים לכלל הציבור הישראלי. החיילים היו לגיבורי תרבות ולכל פיקוד וחיל בצה"ל הייתה להקה משלו. בסוף שנות ה-70 החל תהליך פירוקן של הלהקות הצבאיות והסבתן לצוותי הווי מצומצמים. בין בוגרי הלהקות הצבאיות ניתן למנות את אריק איינשטיין, שלמה ארצי, יהורם גאון, שלישיית "הגשש החיוור" ולהקת "כנרת" (שישים שנות הגנה וביטחון", עיתון קיר ל-60 שנה למדינה, מינהל חברה ונוער והמכון למורשת בן גוריון)

הצבא גם תורם להתפתחות התרבות הישראלית במילות סלנג משלו, החל מדור הפלמ"ח היוצר את המושגים: "קומז'ץ" ו"פינג'אן" ו"ציזבט" והמשך במושגים כמו "בדיחת קיטבג" שמשתרשים עם קום צה"ל. גם הלהקות הצבאיות העשירו את נוף הזמר העברי ואמנים רבים ומוכרים הם יוצאי הלהקות הצבאיות.

